

KATEHETSKI LETAK NA KAJKAVSKOM IZ 18. STOLJEĆA

MIJO KORADE

Salesianum

Institut za religijsku pedagogiju i katehnetiku
Vlaška 36, 10000 Zagreb

Stručni članak
Primljeno 8. 7. 1996.
UDK 238(091)„17"

Sažetak

Autor u članku predstavlja jedine poznate katehetske letke iz starije hrvatske književnosti, pisane na kajkavskom sredinom 18. stoljeća. Najprije spominje početnice koje su bile tiskane također kao letci ili uz katekizme. Poznata su dva katehetske letka, jedan je zapisan u albumu *Bratovštine kršćanskog nauka u župi Visoko kod Kalnika 1755. godine*, a drugi je na dva lista zasebno tiskan 1757. kod isusovaca u Beču. Oba donose sažetak kršćanskog nauka u obliku pitanja i odgovora, a onaj tiskani posebno je zanimljiv po bogatom i lijepo raspoređenom sadržaju, s kratkim odgovorima: da ili ne. Donoseći podatke o djelatnosti isusovačkih pučkih misionara tih godina, autor zaključuje da su ih oni najvjerojatnije pripremili i dijelili u narodu za vrijeme misija. Na kraju donosi tekst oba katehetska letka.

UVOD

Prigodom izložbe "Kajkaviana croatica - Hrvatska kajkavska riječ", priređene od 4. do 30. lipnja 1996. u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, objavljen je i opširan i bogato opremljen katalog i monografija, koji pokazuje sve bogatstvo hrvatske kajkavske književnosti od 16. stoljeća do danas. U tom sam katalogu ukratko spomenuo zanimljiv podatak da se jedino na kajkavskom u starijoj hrvatskoj književnosti pojavljuju katehetski letci, koji u nekoliko stranica donose kratak sažetak kršćanske vjere. Ujedno sam naznačio povijesni kontekst u kojemu su ti letci vjerojatno nastali.¹ Urednik kataloga je u djelo uvrstio faksimile svih stranica jedinog dosad pronađenog tiskanog letka *Katoličko je i ni* iz 1757. godine.² O tim katehetskim letcima, zanimljivim ne samo s književnog stajališta nego i stajalištva pedagogije i metodologije naše starije katehetske djelatnosti, želim u ovom časopisu progovoriti malo opširnije, prilažući na kraju prijepise tekstova dvaju poznatih letaka.

U hrvatskoj su književnosti slični letci, tiskani zasebno ili na početku nekog djela, dosad bili poznati samo kao različite početnice, i najčešće su se pojavljivali uz katekizme, jer su služili kao prethodno i nužno pomagalo za upoznavanje kršćanskih istina. Najstarije su početnice na glagoljici, kao ona tiskana u Veneciji 1527. (*Introduitorium croaticae*) i objavljena u Kožičićevom psaltiru iz 1530.³ Sličnu je objavio Stipan Konzul glagoljicom i ćirilicom u Uraču 1561. (*Tabla za dicu*). One sadrže kratke upute za čitanje, glavne molitve (Očenaš, Zdravo Marija i sl.) a kojiput i kratke katekizamske pouke.⁴ Najstarija takva početnica

1 M. Korade, *Teološka i vjerska misao u hrvatskoj kajkavskoj književnosti*, u: *Kajkaviana croatica*, Zagreb 1996, str. 102, 110.

2 Isto, str. 108, 172-173.

3 Vidi pretiske prvog s pogovorom Josipa Bratulića, Zagreb 1983., i drugog u Kožičićevom Psaltiru, Zagreb 1976.

4 Pretisak *Table za dicu* s pogovorom Stjepana Damjanovića, Zagreb 1986. Usp. A. Jembrih, *Najstarije hrvatske početnice*, Ročki glagoljaški bijenale, Pula 1980, str. 59-67.

u sjevernoj Hrvatskoj bila bi ona tiskana u Trnavi 1634. pod naslovom *Kanizia Petra Abekavica i kerscanski nauk*, ali dosad nije pronađena.⁵ Poznate su naprotiv početnice objavljujane također uz Kanizijeve kratke katekizme, koje je na ćirilici i latinici dao tiskati kardinal Leopold Kolonić za Hrvate u južnoj Ugarskoj i Slavoniji (*Kratka azbukvica, 1696, Kratka abekavica, 1697*).⁶ Požeški su isusovci sredinom 18. stoljeća, u okviru katehetskog rada u Požegi i katehetsko-prosvjetnog u okolnim selima, godinama davali tiskati na tisuće "abecevice" i dijelili ih u puku. Jedan takav sačuvani primjerak, na koji je upozorio T. Matić,⁷ tiskan je zasebno na dva lista u malom formatu, a sadrži pouku o čitanju ili "složenje slova", molitvu Duhu Svetome za dobro učenje kršćanskog nauka i "dila od kriptih kerstjanskih", tj. u obliku molitve čin vjere, ufanja i ljubavi, te prikazanje Bogu. Na kraju letka stoji: "Pritiskano u Becu kod S. Ane". To znači da je letak tiskan u dobrotvornoj "Katehetskoj biblioteci", koja se nalazila u isusovačkom novicijatu sv. Ane u Beču, a izdanjem katekizama i drugih djela promovirala je katehetski i misionarski rad isusovaca u Monarhiji.⁸ U istoj je biblioteci objavljen Mulihov prvi katekizam za požeški kraj na štokavici (*Pisanicza duhovna, 1734*), na čijoj je naslovnici malo opširnije navedeno: "Iz Bibliotheke Kateketice S. J. Svete Anne u Becsu 1734". U franjevačkom samostanu u Našicama sačuvan je malo opširniji primjerak "abecevice" na osam stranica, bez navoda mjesta i godine tiskanja, koji se također može pripisati djelatnosti požeških isusovaca.⁹

Dva nedavno pronađena djela sa sličnim početnicama proširuju i obogaćuju spoznaju o takvoj literaturi u sjevernoj Hrvatskoj. Prvo je Alfabetna knjižica s punim latinskim naslovom: *Libellus alphabeticus cum nonnullis catecheticis addito vocabulario brevi latino, illyrico, germanico*. Djelo je tiskano 1756. bez naznake autora i mjesta štampanja. Na 68 stranica knjižica sadrži abecedne tablice, katekizamski dio (str. 4-26) koji se ustvari sastoji od molitava, nešto korisnih savjeta i pouke za ministrante, latinsko-hrvatsko-njemački rječnik i osnovne

računske operacije. A. Jembrih¹⁰, koji je prvi upozorio na djelce i opisao ga, zaključuje da je najvjerojatnije nastalo u krugu požeških isusovaca ili možda slavonskih franjevac. Glasoviti pučki misionar i plodni katehetski pisac Juraj Mulih uvrstio je "abecevicu" u svoj prije spomenuti katekizam *Pisanicza duhovna* iz 1734, a na štokavskom je također objavio i zasebni mali katekizam s početnicom i računskim operacijama pod naslovom *Abecevicica slovinska* (Zagreb 1748).¹¹ Dosad nije bilo poznato da je Mulih sličan školski priručnik objavio i na kajkavskom jeziku, pod naslovom *Abeczevicza* (Zagreb 1746), koji je nedavno u Dubrovniku pronašao I. Martinović.¹² Njen katekizamski dio (str. 5-54) sadrži u obliku dijaloga tumačenje glavnih vjerskih istina te razne molitve i pjesme.

SADRŽAJ KATEKIZAMSKIH LETAKA

Poblize sam nabrojio početnice koje su najčešće objavljujane uz katekizme i to najviše u Slavoniji, gdje je nakon oslobođenja od Turaka problem nepismenosti bio mnogo veći nego u zapadnom, kajkavskom dijelu Hrvatske. Jedino je Mulih kao revni misionar i dobar poznavatelj naših krajeva smatrao potrebnim objaviti početnicu i na kajkavskom. Za razliku od tih početnica katehetski letci na kajkavskom ne donose

5 Spominje ju u svom popisu tiskanih djela u trnavskoj isusovačkoj tiskari A. Zelliger, *Pantheon Tyrnaviensis, Tyrnaviae 1931, str. 46*.

6 Usp. A. Jembrih, *Kratka Azbukvica (1696). Prilog povijesti hrvatskih početnica*, Vrela i prinosi 17 (1987/88), str. 4-61. Tu je autor objavio i faksimil čitavog djelca.

7 T. Matić, "Abecevicica" iz XVIII. vijeka za analfabete u požeškom kraju, Vrela i prinosi 8 (1938), str. 103-107. Usp. M. Vanino, *Isusovci i hrvatski narod*, II, Zagreb 1987, str. 630-668.

8 Usp. M. Vanino, *Isusovci*, II, str. 632.

9 Usp. F. E. Hoško, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, Zagreb 1985, str. 170.

10 A. Jembrih, *Dosad nepoznati hrvatski abecedar i rje~nik iz 1756. godine*, u: Dani hvarskog kazališta, XXII, Split 1996, str. 206-228.

11 Usp. I. Fuček, *Juraj Mulih život i djelo*, Zagreb 1994, str. 101-104.

12 I. Martinović, *Mulihova kajkavska Abeczevicza iz 1746. godine*, u: *Kajkavianiana croatica*, Zagreb 1996, str. 167-176.

pouke o čitanju, već samo kratki sažetak kršćanskog nauka. Poznata su nam dva, jedan zabilježen u rukopisnom albumu Bratovštine kršćanskog nauka i drugi zasebno tiskan. Prvog je objavio F. Heffer¹³, a tekst je dobio od župnika u Visokom (kod Kalnika) Stjepana Nežića, koji ga je našao u albumu bratovštine¹⁴ svoje župe iz 1755. godine. Naslov mu je *Compendium illiti zavjetek navuka kerschansskoga za zvelichenye dusse chlovechanszke kruto potreben*. Sadrži u 17 pitanja i odgovora glavne teme kršćanskog nauka ovim redom: uvodne pouke o čovjeku, kršćaninu i znaku križa, o glavnim krepostima vjeri, ufanju i ljubavi, zatim sam tekst čina vjere, ufanja i ljubavi; pouku o sakramentima i malo opširnije o dobrom ispovijedanju. Na kraju su molitve Oče naš, Anđeo Gospodnji, Apostolsko vjerovanje, Deset zapovjedi, Pet zapovjedi crkvenih i Opća ispovjed. Tekst je sličan tadašnjim kratkim katekizmima Kanizijeve tradicije, s odgovorima različite veličine - negdje su kratki, a drugdje prilično dugački. Naravno da je to sažetak iz katekizma koji se ograničava na najbitnija pitanja. Teško je ustanoviti je li tadašnji župnik u Visokom sam sastavio taj sažetak ili ga je prepisao iz već složenog i možda tiskanog letka.

Drugi je letak tiskan na dva lista malog formata, s gusto ispisanim stranicama, sitnim slovima, a naslov mu je *Katolichko je, y Ni. Iliti pitanja Kerschanszkoga navuka, koja sztaressi, y navuchiteli vechputi mogu mlaissem prechteti, y na pervo poszaviti(!)*. Na kraju četvrte stranice označeni su mjesto tiskanja i godina: "Iz Cath. Bibl. Tov. J. pri sz. Anne vu Bechu 1757". To znači da je tiskano u Katehetskoj biblioteci Tovarštvu Jezušovega (Družbe Isusove) kod Sv. Ane u Beču, gdje su bile tiskane požeške "abecevice" i Mulihova *Pisanica*. Jedinu dosad pronađeni primjerak u vlasništvu je gosp. Aleksandra Šira u Zagrebu, koji je 1992. dao izraditi reprint u 500 komada i primjerke reprinted poklonio udruzi "Kajkaviana" iz Donje Stubice. Sadržaj letka je jedinstven po strukturi i načinu obrade sadržaja. Ima nekoliko poglavlja, počinje s "pričetkom" u kojemu su znak križa i uvodna pitanja o kršćaninu, slijede zatim: "Od Boga, Od

sveta, Angelov i ljudih; Od Kristuša, Od sveteh sakramentov i Od Poslednjih človeka". Sadržaj je vrlo bogat i zbijen u jasnim pitanjima o Bogu, stvaranju i otkupljenju čovjeka i anđela, o Isusu i Mariji, o sakramentima i posljednjim čovjekovim stvarima (smrt, sud, pakao i raj). Posebnost je teksta da su pitanja dosta dugačka i u njima je sadržan uglavnom i odgovor, a na njih se odgovara s jednom riječju, pozitivno ili negativno (kao što je naznačeno u naslovu). Zato se na kraju teksta u napomeni (N.B.) kaže da se pitanja mogu po volji proširiti i da se ne mora uvijek ovako kratko odgovarati, s "je" ili "ni", već i raznim drugim načinima. Prema naslovu jasno je da je letak u prvom redu namijenjen djeci i mladeži, a preporučuje se starijima i učiteljima da ga mlađima često čitaju.

POVIJESNI KONTEKST I MOGUĆI AUTOR KATEHETSKIH LETAKA

Postavlja se pitanja kako su nastali takvi letci, tko ih je sastavljao i dijelio u puku. Za drugi, tiskani letak lakše je naći odgovor, dok se za prvi može pretpostaviti da se radi o tiskanom letku. Oni najvjerojatnije dolaze iz kruga isusovačkih pučkih misionara koji sredinom stoljeća djeluju u kajkavskim krajevima. Nakon velike pobune seljaka u kalničkom kraju 1755. godine, koja se proširila na Zagorje, prema Varaždinu i Zagrebu, i posebno nakon što je buna bila krvavo ugušena¹⁵, zagrebački je biskup Franjo Thauszy poslao 1756. godine isusovca Matiju Jušića i još jednog patra iz zagrebačkog kolegija da održe misije u kalničkom kraju, u mjestima gdje je bio buknuo ustanak. Misionari su tijekom zime i skoro čitavog ljeta propovijedali u dvadeset župa. U početku su jadni seljaci bili nepovjerljivi prema misionarima, ali su ubrzo

13 ff. /F. Heffler/, *Najkraći hrvatski katekizam*, Kršćanska škola, XL (1936), br. 10, str. 141-143. Usp. F. E. Hoško, cit. dj., str. 175.

14 O Bratovštini kršćanskog nauka vidi M. Korade, *Bratovština kršćanskog nauka u Hrvata u 18. stoljeću*, Kateheza 17 (1995) br. 3, str. 220-229.

15 Usp. I. Karaman, *Privredni život banske Hrvatske od 1700. do 1850*, Zagreb 1989, str. 19-48.

ostavljali dnevne poslove i polja i revno slušali propovijedi i pouke. U tim selima ispovjedilo se 27.700 ljudi, mnogi su se obratili, ustanovila se ili obnovila Bratovština kršćanskog nauka.¹⁶ Sasvim je moguće da su misionari boravili i u župi Visoko i tamo obnovili zamrlu Bratovštinu, pa je tadašnji župnik počeo u album upisivati imena članova i prepisao letak koji su misionari dijelili.

Da su takve letke misionari dijelili u svojim misijama, potvrđuju vijesti iz iduće 1757. godine, kada je drugi letak tiskan u Beču. Tada je Matija Jušić s Franjom Sekličem držao pučke misije po selima Hrvatskog zagorja uz štajersku granicu. Odabirali su župe u kojima nisu nikad ili su davno prije bile misije. Poznato je da je u tom kraju J. Mulih držao misije 1744. godine. Odaziv na Jušičeve misije bio je velik, ispovjedilo se oko 22.000 ljudi, uvedeno je češće primanje sakramenata i mnogi su se upisivali u Bratovštinu kršćanskog nauka. Iduće su godine isti misionari obišli najveći dio varaždinskog arhidakonata.¹⁷

Sasvim je sigurno, dakle, da su katehetski letak, tiskan u Beču 1757. godine, naručili isusovački misionari, kao i one prijašnje početnice i katekizme za Slavoniju, te ih dijelili u misijama po kajkavskom kraju. U taj su kraj rijetko zalazili pa su smatrali potrebnim ostaviti ljudima pomagala kojima će mladi naučiti temeljne vjerske istine. Zanimljivo je da u naslovu letka sastavljač ne spominje župnika, nego samo "stareše i navučitelje". To je bila metoda i J. Muliha da potakne roditelje i starije na poučavanje mlađih u vjeronauku. Najvjerojatnije je letak sastavio i dao tiskati Jušić, koji je prije držao misije s Mulihom, a nakon Mulihove smrti (1754) nastavio njegov rad do 1760. godine.¹⁸ U sadržaju i načinu pisanja, pa i grafije obaju letka prepoznaje se Mulihov utjecaj. Njegovi su katekizmi vjerojatno služili kao predlošci letaka, a možda je slične sastavljao i dijelio i sâm Mulih u svojim misijama.

TEKSTOVI KATEKIZAMSKIH LETAKA

Zbog zanimljivosti tih rijetkih tekstova, a posebno činjenice kako su nekadašnji pas-

toralni radnici sastavljali sažetke vjerskih istina i prilagođavali ih tadašnjoj mladeži, prilažem ih ovdje u cijelosti. Napominjem da je tekst prvog letka kod prepisivanja, u Hefflerovu izdanju, često manjkav i nedosljedan u grafiji. Oba teksta donosim u današnjoj grafiji.

COMPENDIUM ILITI ZAVJETEK NAVUKA KERŠĆANSKOGA za zveličenje duše človečanske kruto potreben.

P. Gdo si ti?

O. Ja sem po milošće bože človek.

P. Kakov si človek?

O. Kerščenik i katolik.

P. Gdo je človek?

O. Vsaki on koj dušu ima na boži kip stvorjenu.

P. Gdo je kerščenik?

O. Vsaki on ki je svetem kerstom okerščen i svetem križem prekrižen.

P. Gdo je katolik?

O. Vsaki on, koj veruje kaj Sveta Mati cirkva keršćanska, katoličanska vuči i veruvati zapoveda.

P. Kak se križaš?

O. Vu ime Oca, i Sina, i Duha svetoga Amen.

P. Prez česa se ne more človek zveličiti?

O. Prez vere, ufanja, ljubavi, kersta i pokore.

P. Kaj veruješ i kak moliš čin vere katoličanske?

O. Ja verujem da je jeden jedini Bog, vu Božanstvu i troji vu personah, Otec i Sin i Duh sveti. Verujem takaj da druga persona iz Presvetoga Trojstva Sin boži je za naše dušno sveličenje človekom postala. Verujem nadalje, da ti Bog moj pravičnem i pokornikom hočeš dati diku nebesku, čmanjem pak i smertnom grehu hmirajučem vekivečne muke peklenske.

P. Zakaj to veruješ?

O. Kajti vsa ova meni Gospodin Bog je navestil, koteri vkaniti neče, ar je vekivečna

16 *Litterae annuae Provinciae Austriae (LAPA) 1756*, Archivum Romanum Societatis Iesu (ARSI) - Austr. 213, ff. 24-25.

17 Usp. M. Korade, *Bratovština*, str. 223.

18 Usp. I. Fuček, *Juraj Mulih*, str. 185.

istina niti vkanjen more biti, on vsa zna i vidi.

P. Kaj se ufaš i kak moliš čin ufanja?

O. Ufam se po zasluženju mojem i po vrednosti muke i smerti zveličitela našega Jezusa od tebe Bog moj, da ti meni hočeš dati na ovom svetu sreću i blagoslov, na drugem svetu dušno zveličenje.

P. Zakaj se to ufaš od Boga dobiti?

O. Kajti to meni Bog je obećal, koteri moguć je dati i verno daje vsa kojagod je obećal.

P. Koga najprvič i najbolje ljubiš?

O. Ljubim Boga iz pravoga serca, zverhu vseh stvarih i bolje neg samoga sebe.

P. Zakaj ga tak jako ljubiš?

O. Kajti Bog je sam vu sebi najbolši i vse ljubavi najvredneši.

P. Koga drugoč ljubiš?

O. Ljubim blišnjega mojega tak kak samoga sebe.

P. Zakaj ga ljubiš?

O. Zaradi Boga, kajti Bog tak je hotel i zapovedal imati.

P. Kak moliš skupa čin vere, ufanja i ljubavi?

/Slijede čin vjere, ufanja i ljubavi/

P. Kuliko je sveteh sakramentov?

O. Sedem.

P. Kotere su i kako se zovu?

O. Pervi kerst, drugi sveta berma, trejto sveto telo Jezušovo, četrtta sveta pokora, peto poslednje mazanje, šesto sveti red, sedmo sveti hižni zakon.

P. Jesu li vsi ovi sveti sakramenti vsakom človeku za zveličenje potrebni?

O. Nesu, nego samo s. kerst i sveta pokora.

P-. Zakaj je kerst za zveličenje potreben?

O. Kajti je pričetek i vrata vseh sveteh sakramentov.

P. Zakaj je sveta pokora za zveličenje potrebna?

O. Kajti vsaki človek pri razumu buduć grehu je podveržen.

P. Koja su k spovedi potrebna?

O. Najprvič Bogu zafaliti, da nas je do ove spovedi milostivo počakal.

Drugoč dara Duha Svetoga prositi, da nam pamet rasvetl kak se bumo mogli za grehe zmisliti.

Tretič moramo sami sebe ispitavati kaj smo sagrešili.

Četrtič čisto spovedati, obećanje vućiniti, požaluvati i pokoru zveršiti.

P. Kak se za grehe žaluješ?

O. O Bog moj žal mi je, iz pravoga serca mojega za vse grehe moje najbolje zato kajti sem tebe dobrog Boga zbantual, obećem da se hoću pomilošće bože pobolšati.

/Slijede: Molitva Gosponova, Pozdravljenje angelsko, Vera apostolska, Dekalogus, Praecepta Eccles. Confessio generalis./

KATOLIČKO JE I NI Iiliti pitanja kerščanskoga navuka, koja stareši i navučiteli već puti mogu mlajšem prećteti, i na pervo posaviti.

Pričetek.

*Vu ime Boga Oca &c. Otec naš &c.
Zdrava budi Maria &c. Ja verujem &c.*

Idu za tem pitanja.

Kakve vere jesi ti? Jesi li ti katolik i kerščenić? Jesem.

Jesu li vsi ljudi katoliki i kerščenić? Nisu.

Jesu li Židovi, Turci, poganini takaj kerščenić? Nisu.

Jesu li luterani katoliki i kerščenić? Nisu.

Od Boga.

Veruješ li da je Bog? Verujem.

Je li Bog najvekše dobro? Je.

Je li Bog gda počel biti? Ni.

Anda je on od veka? Je.

Je li Bog od koga drugoga stvorjen? Ni.

Je li on povsud? Je.

Je li vidi i čuje on vse? Vidi i čuje.

Je li kaštiguje hmanje i daruje dobre? Kaštiguje i daruje.

Je li vsamoguć? Je.

Je li on takaj more grešit? Nemre.

Je li naš Bog ljubi? Ljubi.

Je li Bog samo jedan? Je.

Anda ni već Bogov, kak samo jedan? Ni.

Je li tulikaj samo jedna Božanska Persona? Ni.

Je su li tri Božanske Persone? Jesu.

Je li Bog Otec perva Persona? Je.

Je li Bog Sin tulikaj perva Persona? Ni.
 Je li Bog Sin druga Persona? Je.
 Je li Bog Duh sv. tretja Persona? Je.
 Je li vsaka Persona Bog? Je.
 Je li jedna starejša, vsamogućnejša, lepša &c. kak druge Persone? Ni.
 Je li ovo presveto Trojstvo? Je.
Od sveta, Angelov i ljudih.
 Je li takaj ov svet od veka? Ni.
 Je li ov svet od Boga stvorjen? Je.
 Je su li Angeli od Boga stvorjeni? Jesu.
 Je su li vsi Angeli dobri ostali? Nisu.
 Je su li vnogi zmed njih vrugi postali? Jesu.
 Je su li tulikaj ljudi od Boga stvorjeni? Jesu.
 Je li duša človlječja takaj vmertelna, kak-ti telo? Ne.
 Je li i druga živina ima razum, i slobodnu volju, kakti človek? Nima.
 Je li Bog človeka samo zato stvoril da bi jel i pil? Ni.
 Je li človek stvorjen da bi Bogu služil i zveličen postal? je.
 Vsi ljudi dojdju v nebo? Ne dojdju.
 Koji vu smertnom grehu vumre dojdju v nebo? Ne dojdju.
 Je su li vsi grehi smertni? Nisu.
 Mora li človek i male grehe bežati? Mora.
 Moramo li mi zapovedi Božje obderžavati? Moramo.
 Tulikaj i cirkvene zapovedi? Moramo.
 Moremo mi znašum krepostjum zveršeno zapovedi obdržavati i zveličiti se? Ne moremo.
 Moremo li ovo po milošče Božje i vrednosti Kristuševe? Moremo.
 Kada je človek grešil, more li oproščenje zadobiti, doklam žive? More.
 More li človek i po smerti pokoru činit? Nemre.
 Jesu li naši pervi otci Adam i Eva sagrašili? Jesu.
 Imamo li od njih istočni greh? Imamo.
Od Kristuša.
 Je li Bog, kakti Bog tulikaj človek, kakti mi? Ni.
 Ima li Bog kakti Bog telo? Nima.
 Je li pak Bog človek postal, i telo na se zel? Je.

Je su li vse tri Persone Božanske človek postale? Nisu.
 Je li Bog Otec človek postal? Ni.
 Je li Sin človek postal? Je.
 Je li Duh sv. človek postal? Ni.
 Kada Bog človek je postal? Je li skupa i Bog ostal? Je.
 Anda je Kristuš Bog i človek skupa? Je.
 Ima li on dve naravi, božansku i človečansku? Ima.
 Je li bila Devica Maria njegova telovna Mati? Je.
 Ima li on takaj jednoga telovnoga Otca? Nima.
 Je li on bil imenuvan Jezuš? Je.
 Je li on na križu za nas vumerl? Je.
 Je li on kakti Bog vumerl? Ni.
 Je li nas on otkupil? Je.
 Je li ipak živ postal? Je.
 Je li njegovo telo i duša, ali njegovo človečanstvo tulikaj jošče na zemlje? Je.
 Je li človečanstvo ali telo Kristuševe vu vsakom mestu? Ni.
 Je li človečanstvo Kristuševo vu s. Sakramentu? Je.
Od sveteh Sakramentov.
 Je li već ali menj Sakramentov kak sedem? Ni.
 Je li kerst najpotrebneši? Je.
 Je li se po kerstu istočni greh obrisava? Obrisava.
 Sme li jeden, koji ni redovnik, kerstit? Sme.
 Je li jeden okerščen gda vu smertni greh opade dužen se spovedati? Jes.
 Koji se hoće spovedati, mora li prvo premisliti kaj zloga je včinit? Mora.
 Mora li žalost imati zverhu grehov, i tverдно obečanje se pobolšati? Mora.
 Ako bi se koji prez žalosti, i obečanja spovedal, bi li takva spoved valjala? Ne bi.
 Mora li človek tulikaj pokoru zveršit? Mora.
 Je li slobodno vu smertnom grehu se pričestiti? Ako je po polnoči kaj jel ali pil? Ni.
 Je li ono kaj se daje onem koji se pričేశčaju kruh? Ni.
 Je li ono telo gospona našega Jezuša Kristuša? Je.
 Je li živ Kristuš onde? Je.

Je li već vu jedne velike hostije? kak v male? Ni.

Je li i kerv Kristuševa vu hostije? Je.

Je li ono kaj pričestniki piju tulikaj kerv Kristuševa? Ni.

Je li jako hvale vredno, da človek pred smertjum sveto zadnje oljamazanje prime? Je.

Je li ovo takaj jako hasnovito? Je.

Od poslednjih človeka.

Moraju li vsi ljudi vumreti? Moraju.

Je li nekoje duše dojdu vu purgatorium? Dojdu.

Dojdu li vse one vu nebo koje su vu purgatoriumu? Dojdu.

Je li hasni siromaškem dušam vu purgatoriumu ako gdo za nje moli? Hasni.

Je li i sveci vu nebu za nas mole? Mole.

Je li prav da mi nje zazavamo? Je.

Je li mi nje molimo kakti Boge? Ne.

Je su li vsi sveci vezda vu nebu s telom? I dušam? Nisu.

Je su li prokleti vezda vu peklu s telom? I dušam? Nisu.

Hoteli vsa mertva tela ipak oživeti? Hote.

Anda budemo mi vsi vu poslednem dnevu od smerti gore se stati morali? Budemo.

Moramo li mi vsi pri opčinskom sudu na pervo dojti? Moramo.

Pojdu li onda s telom i dušum dobri vu nebo, prokleti pak vu pekel? Pojdu.

Budu li blaženi vu nebu, prokleti pak vu peklu naveke ostali? Budu.

Veruješ li ti ovo vse i hočeš li pri ove vere živeti i vumreti? hoću. Amen.

N.B. Ova Pitanja mogu se poleg volje povekšati, zatem takaj ovak na pervo ostaviti. Da se na ova ni samo z ovemi rečmi: Je i Ni, nego tulikaj s drugem načinom odgovoriti more.

In Cath. Bibl. Tov. J. pri s. Ane vu Beču 1757.